

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	201
Land:	Rusland
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Tsjetsjenia: Situationen for tsjetsjenske oprøreres familiemedlemmer.
Udgivet:	20. august 2009
Optaget på baggrundsmaterialet:	8. oktober 2009

Temanotat

**Tsjetsjenia: Situasjonen for
tsjetsjenske opprøreres
familiemedlemmer**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon
Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70
Fax: 23 30 90 00
E-post: mail@landinfo.no
www.landinfo.no

SUMMARY

During the last fall and spring several incidents against family members of Chechen boiviki have taken place. Houses of family members have been set on fire, and family members have received threats, been put under surveillance or brought in for police questioning. Chechen authorities have openly declared that family members of the boiviki will be held responsible for the acts of the boiviki.

SAMMENDRAG

I løpet av senere tid har det foregått en rekke overgrep overfor familiemedlemmer til opprørere i Tsjetsjenia. Familiemedlemmer har opplevd å få husene sine påtent, blitt truet, overvåket og blitt brakt inn av politiet. Tsjetsjenske myndigheter har gått ut og erklært at familiemedlemmene til opprørerne skal ansvarliggjøres for opprørernes handlinger.

INNHold

1. Innledning	5
2. Kort om gamle og nye konfliktlinjer	5
2.1 Opprørerne.....	6
2.2 Myndighetenes motiv for å aksjonere mot opprørernes familiemedlemmer	6
3. Situasjonen til opprørernes familiemedlemmer.....	7
3.1 Siste rapporteringer om familiemedlemmenes situasjon	7
3.2 Reaksjoner overfor familiemedlemmer til dagens opprørere	8
3.2.1 Generelt.....	8
3.2.2 Press og trusler mot familiemedlemmer: Overgivelse, amnesti og arrestasjoner.....	8
3.2.3 Overvåking, anholdelser og avhør	9
3.2.4 Ildspåsettelse	9
3.2.5 Ransaking.....	10
3.2.6 Oppsigelse fra jobb, utkastelse fra bolig og frarøvelse av offentlige goder.....	10
3.2.7 Bortføringer.....	10
3.2.8 Mishandling.....	10
3.3 Underrapportering	11
3.4 Slektskapsforhold til opprørere; herunder kvinnelige slektninger.....	11
3.5 Betydning av familiemedlemmers alder	12
3.6 Betydning av bosted	13
3.7 Beskyttelse overfor familiemedlemmer.....	13
3.8 Situasjonen til familiemedlemmer av tidligere opprørere	13
4. Referanser	15

1. INNLEDNING

Landinfo gjør i dette notatet rede for situasjonen til opprøreres familiemedlemmer i Tsjetsjenia. Notatet tar først og fremst for seg situasjonen til familiemedlemmer av dagens opprørere, men tar også kort opp situasjonen til familiemedlemmer av tidligere opprørere; opprørerne under den tidlige fasen av annen krig (1999 – ca. 2003/2005).

Den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial sine seneste rapporteringer (2009) vitner om en forverring av situasjonen for denne gruppen, til tross for at det legges til grunn at den generelle sikkerhetssituasjonen i Tsjetsjenia pr. i dag er en helt annen enn hva den var for noen år tilbake. Den generelle sikkerhetssituasjonen og den humanitære situasjonen har utviklet seg positivt under president Ramzan Kadyrov, men fortsatt foregår en rekke menneskerettighetsbrudd.

Landinfo har derfor ønsket å se nærmere på situasjonen til enkelte utsatte grupper, herunder opprørernes familiemedlemmer. Hvilke familiemedlemmer er det som først og fremst er utsatt for reaksjoner fra myndighetenes side, og hvilke reaksjoner kan denne gruppen risikere eller forvente å møte?

Tittelen på temanotatet er “Situasjonen for tsjetsjenske opprøreres familiemedlemmer”. Med “opprørere” menes personer som med våpenmakt forsøker å bekjempe tsjetsjenske og føderale myndigheter. Mange andre benevnelser brukes for denne gruppen; illegale bevæpnede grupper, gerilja, separatister og boiviki. I dette notatet brukes imidlertid konsekvent opprørere.

Notatet baserer seg først og fremst på informasjon innhentet under tjenestereise til Nord-Kaukasus i perioden 30. mai – 11. juni 2009. Landinfo besøkte Moskva i tillegg til Vladikavkaz i Nord-Ossetia, Nazran i Ingusjetia og Groznyj i Tsjetsjenia. Landinfo intervjuet en rekke ulike kilder; internasjonale og lokale menneskerettighetsorganisasjoner som uttalte seg om blant annet situasjonen til familiemedlemmer til opprørere i Tsjetsjenia. Spørsmål som gjelder situasjonen for personer som gir bistand til opprørerne og andre eventuelle utsatte grupper vil ikke bli behandlet i dette notatet, men vil bli gjengitt i andre notater og responser utarbeidet av Landinfo.

I tillegg til informasjon innhentet på tjenestereise, inneholder også rapporten et begrenset omfang referanser til skriftlige kilder som omtaler samme tema.

2. KORT OM GAMLE OG NYE KONFLIKTLINJER

Alle de kildene Landinfo intervjuet fremhevet at dagens konflikt mellom tsjetsjenske myndigheter på den ene siden og opprørerne på den andre siden er en helt annen konflikt enn den konflikten som var gjeldende under første krig (1994 – 1996) og i første fase av annen krig (1999 – ca 2003).

Under første krig og første fase annen krig var det klare fronter mellom russiske føderale myndigheter og tsjetsjenske opprørere som den gangen kjempet for et

uavhengig Tsjetsjenia. Noen kilder satt et tidsskille for endring av konflikten til rundt 2003, mens andre satt skillet ved ca. 2005. Alle fremhevet imidlertid at konflikten i Tsjetsjenia har blitt tsjetsjenifisert i den grad at Ramzan Kadyrov har plassert tsjetsjenere i alle maktposisjoner og konflikten nå står mellom tsjetsjenske myndighetspersoner og tsjetsjenske opprørere. Kampen om separatisme har gradvis gått over til å bli en kamp om radikal islam.

Islam spilte tidligere en marginal rolle i den tsjetsjenske separatistbevegelsen. Forsker Julie Wilhelmsen pekte i 2004 på at islamifiseringen av konflikten er en konsekvens av en kompromissløs russisk strategi (Wilhelmsen 2004). Situasjonen har således ikke endret seg siden 2004. Tvert imot fremhevet kildene Landinfo intervjuet at separatistideen for lengst er forlatt og at hele konflikten nå dreier seg om radikal islam med ytterliggående opprørere som kjemper for et islamsk kalifat i Kaukasus. Human Rights Watch opplyser at mens opprørerne tidligere bestod av både separatister og islamske ideologer, var separatistene i absolutt flertall. Nå er de islamske fundamentalistene i flertall.

En endring av konflikten ble brukt som forklaringsmodell på hvorfor ikke gamle fiender fra første krig nødvendigvis er av interesse for dagens tsjetsjenske myndigheter.

2.1 OPPRØRERNE

Den gruppen som først og fremst er et mål for tsjetsjenske myndigheter i dag er personer som kan knyttes til opprørerne. Dette uttalte alle kildene Landinfo intervjuet. Opprørernes virksomhet er ifølge russisk lov kriminell virksomhet. Opprørerne og de som gir bistand til opprørerne kan straffeforfølges og utsettes for andre aksjoner grunnet sine gjerninger.

Antallet opprørere i Tsjetsjenia er svært usikkert. Tall som går igjen under samtale med kildene er 200 – 800 personer. Mange kilder opplyste imidlertid at mens flere opprørere blir drept, slutter nye medlemmer seg til opprørsbevegelsen.

Et eget notat om opprørerne og de som gir bistand til opprørerne vil bli skrevet og omhandles derfor ikke i dette notatet.

2.2 MYNDIGHETENES MOTIV FOR Å AKSJONERE MOT OPPRØRERNES FAMILIEMEDLEMMER

Human Rights Watch (intervju 2009) viser til at myndighetenes reaksjoner overfor opprørernes slektninger blir brukt som skremsel for å unngå at flere unge menn slutter seg til opprørsstyrkene. Myndighetene gjør hva de kan for å unngå at opprørerne skal vokse i antall. Samtidig brukes aksjonene overfor familiemedlemmene som en metode for å få opprørerne til å overgi seg. Dette skjer enten ved at familiemedlemmene blir bedt om å dra ut i skogområdene/fjellområdene (“out in the woods”) der opprørerne oppholder seg og få den enkelte opprører til å komme tilbake og legge ned våpnene.

Amnesty (intervju 2009) hevder at myndighetene driver en kampanje mot opprørernes familiemedlemmer.

3. SITUASJONEN TIL OPPRØRERNES FAMILIEMEDLEMMER

3.1 SISTE RAPPORTERINGER OM FAMILIEMEDLEMMENES SITUASJON

Familiemedlemmer av dagens opprørere er den gruppen som vekker størst bekymring hos menneskerettighetsorganisasjonene i Nord-Kaukasus, og opplyses å være den mest sårbare gruppen i Tsjetsjenia i dag. Dette er en gruppe som ble trukket fram av samtlige kilder Landinfo intervjuet på tjenestereisen. Flere av kildene viste til Russlands avslutning av anti-terroraksjonen fra 16. april i år (Radio Free Europe 2009). Siden føderale militære styrker nå er på vei ut av området, gir dette mer kontroll til president Kadyrov og dette igjen fører til mer press på familiemedlemmene til opprørerne.

Human Rights Watch (HRW) beskriver situasjonen til opprørernes familiemedlemmer i en rapport kalt “What Your Children Do Will Touch Upon You” (HRW 2009). HRW omtaler særskilt opprøreres familier som har fått sin bolig påtent og ødelagt. Situasjonen for familiemedlemmene beskrives også i Memorials siste rapport fra hendelser i Nord-Kaukasus fra oktober 2008 – mai 2009 (Memorial 2009a).

Samtlige kilder, herunder Memorial i Moskva, bekreftet at situasjonen til opprørernes familiemedlemmer har forverret seg i løpet av det siste året etter at Ramzan Kadyrov offentlig gikk ut og erklærte at familier vil bli ansvarliggjort for opprørernes handlinger (Caucasian Knot, 2009b). Ramzan Kadyrov, religiøse ledere og guvernører har det siste året gått ut med åpne trusler overfor familiemedlemmer gjennom tsjetsjensk fjernsyn, ifølge Memorials kontor i Groznyj.

Tsjetsjenske myndigheter benytter ulike former for reaksjoner for at slektningene skal få opprørerne til å avslutte sin virksomhet og slutte seg til myndighetene ved offentlig å stå fram og si at de legger ned våpnene. Det er stadig utsagn i tsjetsjensk media om at familiene er skyldige i at sønnen/brøren er i opprørsbevegelsen. Det vises til at familien må ta grep og iverksette preventive tiltak. Personer tvinges videre til å fornekte sine egne slektninger i opprørsbevegelsen. Dette for å totalt ydmyke både familien og også opprørerne. Dette gjøres blant annet i moskeene, ifølge en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus.

Slektninger som ikke klarer å få opprørerne “tilbake fra skogen” og til å slutte med sin virksomhet, må betale den høye prisen det innebærer, uttaler HRW, og viser blant annet til de mange ildspåsettelsene som har skjedd.

Memorial i Nazran uttaler til at aksjonene overfor familiemedlemmer ikke er tilfeldige og at de ikke er engangstiltfeller..

En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon som ønsker å være anonym, opplyser at familiemedlemmer blir tvunget til å gå ut “i skogen” for å finne sine slektninger.

3.2 REAKSJONER OVERFOR FAMILIEMEDLEMMER TIL DAGENS OPPRØRERE

3.2.1 Generelt

Ifølge russisk lov er det å være i slekt med opprørssoldater ikke ulovlig. Ifølge loven skal et slikt forhold dermed ikke innebære risiko. I praksis er situasjonen en helt annen og familiemedlemmer av opprørere risikerer en rekke ulike overgrep.

Russian Justice Initiative (RJI) i Nazran opplyser at situasjonen for familiemedlemmer til opprørerne har blitt markert dårligere i senere tid, særlig i løpet av våren 2009.

I samtale med Landinfo, hevdet en representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon at familiemedlemmer til nåværende opprørere lever under høy risikofare. Graden av press og overgrep det enkelte familiemedlem opplever vil være avhengig av flere forhold, som for eksempel opprørers aktivitetsnivå, om opprøreren er aktiv i dag, om opprøreren har forlatt landet eller om vedkommende er drept. Nivået av risiko kan variere.

De vet ikke hva som kan skje og hvilket angrep de kan utsettes for. I følge en representant for en humanitær organisasjon, risikerer familiemedlemmer av opprørere forskjellige reaksjoner som arrestasjoner, tortur og drap. Tsjetsjenske myndigheter vil ikke innrømme hva som skjer, og politiet nekter for å ha tatt familiemedlemmer inn til varetekt.

3.2.2 Press og trusler mot familiemedlemmer: Overgivelse, amnesti og arrestasjoner

RJI i Nazran opplyser at myndighetene i Tsjetsjenia har uttalt at det bør "aksjoneres mot familiene til opprørerne, og at kvinner også er et mål". Det rapporteres om ett tilfelle der to kvinner klaget til Memorial om at fem familiemedlemmer var blitt anholdt.

RJI forteller videre at familiemedlemmer blir presset til å stå frem på fjernsyn og be om at sønnene overgir seg. Familiemedlemmene vet ofte ikke selv om sønnene har forsvunnet eller blitt med i opprørsbevegelsen.

Memorials kontor i Groznyj opplyser om at i en av de truede familiene klarte myndighetene å få opprøreren til å overgi seg. Etter dette begynte politiet/sikkerhetstjenesten å oppsøke ham og familien. Myndighetene presset ham for at han skulle tjenestegjøre for dem og gi dem informasjon. Til slutt forlot vedkommende Russland. Ramzan Kadyrov holder familiene direkte ansvarlig for at deres sønner har latt seg verve til geriljaen.

Memorial Groznyj opplyser videre at ved overtaling av familiemedlemmer/opprørere, gjøres det forhandlinger og avtale om å unngå kriminell tiltale. Dette kan være mulig dersom det ikke er alvorlige kriminelle forhold inne i bildet. Ved overgivelse må vedkommende gi informasjon om våpen, kollegaer i opprørsbevegelsen etc. Hvis dette ikke skjer, kan familiemedlemmet eller opprøreren risikere fengsel, ifølge Memorial. Opprørernes overgivelse i bytte for informasjon, blir betegnet som Kadyrovs "private" amnestier.

Ytterligere risikerer den mannlige delen av familien, primært unge menn, ifølge Memorial Moskva å bli bortført, mishandlet og truet av myndighetene til å gi opplysninger om “slektninger i skogen”.

3.2.3 Overvåking, anholdelser og avhør

Timur Aliev som jobber som pressetalsmann for Kadyrov og som tidligere jobbet for opposisjonsavisen Open Society, opplyser at familiemedlemmer til aktive opprørere er offer for en intens overvåking. Familiemedlemmene brukes for å få kontakt med opprørerne. Slektningene kan risikere arrestasjoner for at myndighetene skal kunne kartlegge forbindelsen til opprørerne. Dette skjer til tross for at det ikke foreligger noen lovhjemmel for arrestasjon av familiemedlemmer. Aliev opplyser at familiemedlemmer vanligvis ikke holdes i varetekt på grunn av sitt slektskap til opprørerne (intervju 2009).

Også Memorial Moskva opplyser at mange familiemedlemmer blir anholdt. Mange blir løslatt etter kort tid, men er etterpå under observasjon og kan oppleve å bli truet med ytterligere anholdelser. Påstanden om at familiemedlemmer anholdes og avhøres av myndighetene underbygges av vitnemålet fra en representant for en internasjonal organisasjon som ønsker å være anonym, samt av HRW. HRW viser til at mange av disse familiemedlemmer blir utsatt for arrestasjoner uten lov og dom. Vanligvis er det snakk om kortvarige arrestasjoner som varer fra to timer til to dager. I de tilfellene der familiemedlemmer ikke gir informasjon til myndighetene under avhør, vil myndighetene i enkelte tilfeller fabrikke en sak mot den anholdte. HRW kjenner også til tilfeller der familiemedlemmer blir tvunget til å undertegne dokumenter som innebærer å bli informant til myndighetene.

Under arrestasjon og avhør er bruk av fysisk vold svært vanlig, ifølge HRW. Organisasjonen opplyser at det for mange tsjetsjenere sitter langt inne å opplyse om at de har vært utsatt for tortur. De fleste vil si at de har blitt “slått”. Med tortur mener tsjetsjenere flest metoder som elektroshokk. Ifølge HRW kan tortur og det å bli alvorlig slått for å fremkomme med tilståelser være det samme (intervju 2009).

3.2.4 Ildspåsettelse

Mange av kildene Landinfo har intervjuet viser til de mange ildspåsettelsene som slektninger til opprørere har opplevd i senere tid. En tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser at ingen helt vet det eksakte antallet påtente hus eller hvor mange som har blitt skadelidende.

HRW har imidlertid registrert 25 tilfeller av ildspåsettelse,¹ og er redd for at det kan bli flere tilfeller. Når denne praksisen først har startet kan det bli flere. Organisasjonen viser til at ildspåsettelsene har foregått i ulike deler av Tsjetsjenia; mange i fjellområdene. Ifølge seneste informasjon fra HRW har to familier blitt utsatt for ildspåsettelse henholdsvis 29. juni og 4. juli i år (Caucasian Knot, 2009a).

Memorial i Moskva og Memorial i Groznyj viser også til det økte omfanget av påtenning av familiemedlemmers hus i 2008. Påtenning av hus skjedde også i årene

¹ Opprinnelig har organisasjonen rapportert om 26 hus, men ved senere undersøkelser viser det seg at det dreier seg om 25 hus.

2003/-2005, men opphørte så fram til 2008. Memorial har henvendt seg til Riksadvokaten i Tsjetsjenia og anmodet om undersøkelser og anleggelse av straffesaker. Konklusjonene etter undersøkelsene / etterforskningen var at beboerne selv var skyld i brannene grunnet elektrisk feil, ulykker med stearinlys etc. Dette til tross for at det var flere vitner som kunne bekrefte at brannene ble påsatt, ifølge Memorial. Ingen straffesaker ble anlagt. Også HRW er kjent med at ingen saker har nådd fram i rettsapparatet. En familie som forsøkte å klage opplevde at to sønner ble tatt inn av lokalt politi og truet.

3.2.5 Ransaking

I tillegg til avhør og arrestasjoner, opplyser representanten for en internasjonal organisasjon at familiemedlemmer opplever ransaking og storming av hus. HRW sier videre at husransaker blir rapportert av veldig mange familier. Ofte skjer de midt på natten og alltid uten tillatelse og uten forvarsel.

3.2.6 Oppsigelse fra jobb, utkastelse fra bolig og frarøvelse av offentlige goder

Andre vanlige reaksjoner familiemedlemmer opplever er å bli sagt opp fra jobben. Avstenging av tilgang til gass og strøm er også vanlig, ifølge Memorial, Moskva. En representant for en menneskerettighetsorganisasjon viser til et tilfelle der en far ble oppsagt fra jobben som skatteinspektør p.g.a. sønnen som hadde sluttet seg til opprørsbevegelsen. Faren mistet jobben og mistet dermed også den beskyttelse han tidligere hadde ved å jobbe for tsjetsjenske myndigheter.

Ifølge en advokat som jobber for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus og som ønsker å være anonym, har situasjonen til familiemedlemmer tidligere ikke vært så dårlig, men har nå blitt akutt. I tillegg til anholdelser har familiemedlemmer blitt kastet ut av landsbyer og flere har også blitt truet med utkastelse fra sine boliger. Advokaten viser til kampanjen i media mot familiemedlemmer til opprørerne. Han viser til anholdelser av familiemedlemmer og kjenner selv til flere slike tilfeller.

3.2.7 Bortføringer

Flere av kildene nevnte at bortføringer av familiemedlemmer kan skje. Russian Justice Initiative (RJI) i Moskva opplyser imidlertid at, til tross for en del tilfeller for noen år tilbake, har det vært færre rapporteringer om bortføringer i senere tid. Memorial i Groznyj hevder på sin side at de mest vanlige reaksjonene overfor familiemedlemmer er ulovlige arrestasjoner, d.v.s. bortføringer til ukjente steder. Det ble vist til 20 bortføringer i landsbyen Dargo, sør i Tsjetsjenia, som har skjedd i senere tid. Disse bortføringene er omtalt i Memorials nyhetsarkiv (Memorial 2009b).

3.2.8 Mishandling

Memorials kontor i Groznyj viser til et tilfelle i Shali, sør i Tsjetsjenia. En opprører ble skutt og drept, og Sikkerhetstjenesten dumpet liket hos familien. Sikkerhetstjenesten angrep den dreptes eldre far og mishandlet ham og slo også kvinnene i familien. Faren ble tatt med av sikkerhetstjenesten til sentrum av Shali og der ble han mishandlet offentlig foran forbipasserende og ble etterpå etterlatt. Hendelsen ble senere vist på tsjetsjensk fjernsyn som et eksempel på at familien ikke klarte å stoppe opprøreren fra å la seg verve til opprørsbevegelsen. Familien har seks

sønner som alle har familie. Alle forfølges og trues av politiet i Shali, ifølge Memorial i Grozny (intervju 2009).

Advokaten som jobber for en internasjonal organisasjon opplyser at dersom et familiemedlem tas inn av politiet eller sikkerhetstjenesten, kan de risikere å bli holdt noen dager og bli mishandlet før løslatelse. En person som har blitt løslatt tør ofte ikke henvende seg til frivillige organisasjoner og rapportere om saken. Mange forlater Tsjetsjenia/Russland og mange overgir seg. Alt avhenger av hvilket press de blir utsatt for.

3.3 UNDERRAPPORTERING

Memorial i Moskva opplyser at det er en massiv frykt i befolkningen og at man derfor er svært forsiktig med å uttale seg om overgrep familiemedlemmer opplever. Naboeier til de som har fått sine hus ødelagt av brann, ønsker for eksempel ikke å uttale seg om saken i frykt for hva som kan skje. Det foreligger derfor en underrapportering av menneskerettighetsovergrep, som Memorial hevder at kan ligge på ca. 50 %. I halvparten av tilfellene tør befolkningen melde fra til en menneskerettighetsorganisasjon, men tør ikke å skrive brev til myndighetene for å anmelde forholdet. Også RJI opplyser at slektninger av savnede ikke tør å gå til menneskerettighetsorganisasjoner for å rapportere om savnede. Familien håper at vedkommende kanskje er i live og vil ikke utfordre sikkerhetsorganene. Enkelte ganger kan familiemedlemmene forsøke å kontakte politiet uformelt og eventuelt forhandle seg fram til en løsning.

Memorial i Nazran viser til at folk generelt opplever frykt i Tsjetsjenia og derfor er folk redd for å melde fra om det som skjer og resultatet er stor grad av underrapportering

3.4 SLEKTSKAPSFORHOLD TIL OPPRØRERE; HERUNDER KVINNELIGE SLEKTNINGER

Flere av kildene som Landinfo intervjuet opplyste at slektskapet til opprørerne ikke nødvendigvis trenger å være veldig nært for å havne i myndighetenes søkelys. Memorial Moskva opplyste imidlertid at det først og fremst er unge menn (sønner) som er utsatt og som risikerer å bli bortført, mishandlet og truet til å gi opplysninger om slektningene "i skogen".

En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser også at for de som har "vanlige" opprørere i familien, så er det først og fremst brødrene som er utsatt for reaksjoner fra myndighetene. Men organisasjonen opplyser videre at også søstre av opprørere kan risikere reaksjoner, selv om dette er et langt mer sjeldent fenomen. Hvorvidt et kvinnelig familiemedlem av en opprører er utsatt for overgrep er avhengig av den enkeltes situasjon. Kvinner er ansett som ærbare og skal ikke røres/arresteres, men det kan være unntak. Særlig kan dette gjelde kvinner som ikke er gift. Disse er mer utsatt for overgrep enn andre. Har en kvinne et dårlig rykte, har de heller ingen beskyttelse og kan bli offer for arrestasjoner og også drap. En kvinne kan være utsatt like mye p.g.a. sitt rykte som sitt slektskap med en opprører. Organisasjonen opplyser at har en kvinne et godt rykte og blir regnet for å være ærbar skal det mye til for at hun fengsles på bakgrunn av å være slektning av en opprører.

Søstre til svært profilerte opprørere kan imidlertid være i myndighetenes søkelys uansett tidligere rykte, ifølge samme organisasjon, og det vises som eksempel til den tsjetsjenske opprørslederen Doku Umarov. Det er imidlertid ingen som vil innrømme at de har angrepet en kvinne da dette regnes som et tabu.

Memorial i Nazran viser til et tilfelle hvor tanten til en opprørssoldat ble tatt inn av politiet, mens HRW og Memorial i Groznyj viser til samme eksempel der en 52 år gammel mor ble bedt av myndighetene om å gå “ut i skogen” for å finne sønnen som var opprører. Kvinnen tok bussen ut av landsbyen for å lete etter sønnen og ble pågrepet av tsjetsjensk politi, ble tatt med til et sted hvor hun ble torturert gjennom en hel natt. Hun dømt til ett års betinget fengsel. Hun ble dømt for å ha gitt bistand til sønnen fordi hun hadde med seg mat. Hun måtte innrømme skyld og underskrive dokumenter.

Memorial Moskva ga ellers eksempler på fjernere slektninger som kan være utsatt. Ett tilfelle på et mer perifert slektskap som ble nevnt var en mann som fikk huset sitt påtømt fordi sønnen til fetteren var en opprører. Et annet perifert forhold (ikke nærmeste familie) som ble nevnt var en skoledirektørs sønn som opplevde reaksjoner fra myndighetene grunnet medelevers tilknytning til opprørerne. Gutten ble etter hvert presset til å slutte seg til opprørsbevegelsen.

Memorial i Moskva viste også til en 14 år gammel gutt som var reist til utlandet sammen med sin mor. Faren til gutten var tidligere kriger og død for flere år tilbake. Moren opplevde at myndighetene hadde mistanke til om tilknytning til opprørsbevegelsen. Opprørerne på sin side øvde press overfor henne om at sønnen burde slutte seg til dem. Moren opplevde altså press fra begge kanter.

Russian Justice Initiative (RJI) i Moskva opplyser at de omtalte ildspåsettelsene av hus til familiemedlemmer ikke bare har rammet den nærmeste familien til opprørere. Organisasjonen kjenner til tilfeller der onkler av opprørere har fått huset sitt påtømt.

3.5 BETYDNING AV FAMILIEMEDLEMMERS ALDER

Kildene Landinfo intervjuet var ikke samstemte i hvorvidt et familiemedlems alder har betydning for hvorvidt en person kan være i myndighetenes søkelys eller ikke. En tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser at det er lite trolig at 70 årige familiemedlemmer kan være utsatt for overgrep grunnet sin slektning. Samtidig innrømmer organisasjonen at hvis en sønn er veldig aktiv, kan kanskje også et gammelt familiemedlem løpe en risiko.

Memorial i Nazran hevder at det ikke er noen forskjell mellom yngre og eldre hva gjelder reaksjoner overfor familiemedlemmer. Reaksjonene er imidlertid avhengig av de som utfører handlingene.

HRW opplyser at høy alder ikke er et hinder for å bli tatt inn av myndighetene. Organisasjonen viser til et tilfelle der en 75 år gammel mann hvis to nevøer hadde sluttet seg til opprørerne. Mannens hus ble påsatt og han ble truet til å få nevøene sine tilbake fra “skogen”. Både mannen og ektefellen hans ble banket opp. I dette tilfellet opplyser HRW imidlertid at opprørerne var profilerte og at alder i slike tilfeller spiller mindre rolle.

3.6 BETYDNING AV BOSTED

Memorial Moskva opplyser at det eksisterer noen lokale forskjeller med hensyn til press mot opprørernes familiemedlemmer. Familier som bor i fjellområdene i sør er mer utsatt for press på grunn av nærkontakt med opprørerne. Federal Security Service (FSB) er mer aggressive mot disse familiene enn mot andre. Opprørsbevegelsen har rekruttert mange medlemmer fra tre-fire landsbyer i sør, nær fjellområdene hvor opprørerne holder til. Unge gutter i disse landsbyene har vært spesielt utsatt for press fra myndighetene. Memorial viser til at slektninger i disse landsbyene har vært utsatt for anholdelser, avhør og tortur.

En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser at det er forskjell fra sted til sted hvor aggressive lokale myndigheter er mot familiemedlemmer til opprørerne. Mye kan avhenge av forholdet til de lokale myndighetene på stedet.

3.7 BESKYTTELSE OVERFOR FAMILIEMEDLEMMER

Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon kan en slektnings posisjon i myndighetsapparatet beskytte både opprørere og familiemedlemmer. Dette må imidlertid være en slektning som har en posisjon av høy rang innenfor myndighetsstrukturen. Organisasjonen opplyser at til tross for slektskap med en myndighetsperson, kan en person arresteres. Behandlingen vil imidlertid kunne bli bedre. Hvis en person er aktiv innenfor opprørsbevegelsen er det usikkert om et slikt slektskap i det hele tatt vil kunne gi noen beskyttelse. Det kan være at myndighetspersonene selv kan være redde for reaksjoner grunnet sitt slektskap med opprøreren.

3.8 SITUASJONEN TIL FAMILIEMEDLEMMER AV TIDLIGERE OPPRØRERE

Hvorvidt situasjonen til familien til tidligere opprørere er utsatt pr. i dag eller ikke er avhengig av en rekke forhold. Kildene Landinfo intervjuet var imidlertid enige om at myndighetene ikke er på langt nær så interessert i denne gruppen som familiemedlemmer til dagens opprørere. En representant for en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus uttrykker at tsjetsjenske myndigheter er langt mer aggressive overfor familiemedlemmer til dagens opprørere enn familiemedlemmer til tidligere opprørere. Organisasjonen opplyser imidlertid at de vet lite om reaksjonene overfor familiemedlemmer til tidligere opprørere. Memorial Moskva sier at det først og fremst er familiemedlemmer til dagens opprørere som er utsatt for reaksjoner fra myndighetene. Det kan være familiemedlemmer til tidligere opprørere som kan være utsatt også, men Memorial viser til at mange tidligere opprørere har sluttet seg til Kadyrov. Mange har reist til utlandet og mange har blitt drept. Myndighetenes motiv for å aksjonere overfor familiemedlemmers til tidligere opprørere vil i så fall være å markere en avstand til opprørsbevegelsen.

Memorials kontor i Groznyj oppgir at press mot familiemedlemmer av tidligere opprørere kan forekomme, men at situasjonen er avhengig av flere faktorer som blant annet den tidligere opprørers profil. Hvorvidt han er kjent eller ettersøkt kan være avgjørende. Videre er situasjonen avhengig av den lokale politimannen på stedet og hvorvidt denne er spesielt "ivrig i tjenesten". Mange politimenn ønsker bedre resultater fra sitt område og er opptatt av sin egen forfremmelse. Da vil han kunne foreta arrestasjoner for å bedre statistikken. I slike tilfeller kan presset mot

familiemedlemmer av tidligere opprørssoldater være lokalt betinget og ikke nødvendigvis gjelde regionalt og føderalt. I denne typen tilfeller, skjer det en fabrikkering av saker.

Memorial opplyser at det er først og fremst i de tilfellene den tidligere opprøreren er kjent at familiemedlemmer kan være i fare.

Også HRW bemerker at hvorvidt familiemedlemmer av tidligere opprørere kan være i en utsatt posisjon pr. i dag, avhenger av den enkeltes situasjon. Ikke alle familiemedlemmer av tidligere opprørere er i en sårbar situasjon. Hver sak er forskjellig. Posisjonen til den tidligere opprører er viktig, herunder hva opprøreren eventuelt har gått ut og sagt offentlig (official statements), hvor kjent eller profilert vedkommende opprører er. Har opprøreren reist til utlandet, kan hans posisjon i diasporaen være avgjørende.

HRW viser videre til at tidspunktet for når opprøreren var aktiv også vil være avgjørende. Familiemedlemmer av opprørere som kjempet i 2001, vil som et eksempel ikke være i en utsatt posisjon pr. i dag. HRW viser til tsjetsjenifiseringen av konflikten som har skjedd fra 2003 og utover.

En advokat som jobber for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus og som ønsker å være anonym, påstår også at graden av utsatthet for et familiemedlem avhenger av hvorvidt opprøreren er aktiv pr. i dag eller ikke. Advokaten viser til at det går et skille mellom familiemedlemmer til dagens opprørere og familiemedlemmer til tidligere opprørere fordi dagens opprørere kjemper mot tsjetsjenske myndigheter (og gjør dermed familiemedlemmene sårbare) og ikke mot de føderale slik tidligere opprørere gjorde. I likhet med HRW peker advokaten på at det har foregått en tsjetsjenifisering av konflikten.

Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon så vil familiemedlemmer til opprørere som har blitt drept, være utenfor risiko for reaksjoner fra myndighetene. Har opprøreren reist til et annet sted i Russland eller til Europa, så kan familiemedlemmene bli utsatt hvis det foregår opprørsaksjoner i nærheten. Familiemedlemmer til tidligere opprørere kan risikere å bli oppsøkt for en uformell samtale om hendelsen. Myndighetene legger press på familiemedlemmene og skaper frykt. Det hender at familiemedlemmer kan bli tatt for at politiet skal få løst en sak. På denne måten kan familiemedlemmene bli et potensielt offer. Ifølge menneskerettighetsorganisasjonen er denne typen situasjoner avhengig av aktiviteten til den tidligere opprøreren.

4. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Caucasian Knot (2009a, 15. juli). HRW: Houses are burnt down again in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/10647> [lastet ned 22. juli 2009]
- Caucasian Knot (2009b, 26. mars). "Memorial": houses of militants' relatives are set on fire in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/9707> [lastet ned 22. juli 2009]
- Human Rights Watch (2009, 2. juli). *What Your Children Do Will Touch Upon You*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/node/84188/section/2> [lastet ned 22. juli 2009]
- Memorial (2009a, mai). *The situation in the conflict zone of the north Caucasus. October 2008 – May 2009*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/2009/05/26/2605094.doc> [lastet ned 18. august 2009]
- Memorial (2009b, 1. april). *Chechnya: New Acts of Counter-Terror. People are being abducted in the village of Dargo*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/2009/04/10/10040948.htm> [lastet ned 22. juli 2009]
- RFE/RL (2009, 16. april). Russia Announces Formal End Of 'Counterterror' Operation In Chechnya. *RFR/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/Russia_Announces_Formal_End_Of_Counterterror_Operation_In_Chechnya/1610038.html [lastet ned 22. juli 2009]
- Wilhelmsen, J (2004). *Tsjetsjenia mellom barken og veden*. Internasjonal Politikk. Vol 62, no. 2. Oslo: NUPI. s. 153 -176.

Muntlige kilder

- Amnesty International. Intervju i Moskva, juni 2009
- Carnegie. Intervju i Moskva, juni 2009
- Human Rights Watch. Intervju i Moskva, juni 2009
- International Committee of Red Cross. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009
- Mashr. Intervju i Nazran, juni 2009
- Memorial. Intervju i Groznyj, juni 2009
- Memorial. Intervju i Nazran, juni 2009
- Memorial. Intervju i Moskva, juni 2009
- Russian Justice Initiative. Intervju i Moskva, juni 2009
- Russian Justice Initiative. Intervju i Nazran, juni 2009
- Timur, Aliev. Pressetalsmann for Ramzan Kadyrov. Intervju i Groznyj, juni 2009

- Tsjetsjensk advokat. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009
- Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009
- UNHCR. Intervju i Moskva, juni 2009
- UNHCR. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009
- Vesta. Intervju i Nazran, juni 2009